

7.4.2007

Bùi Văn Phú

Một điệp viên tuyệt vời - phe nào?

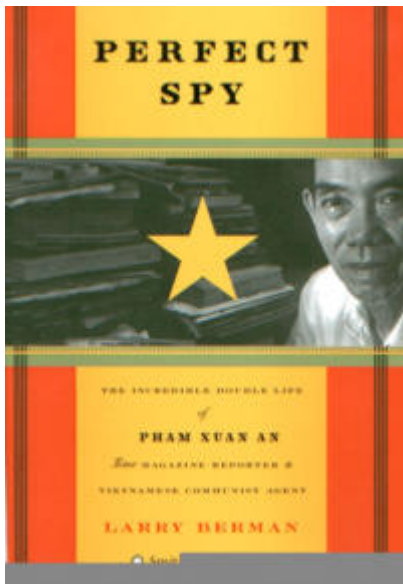
Cuộc chiến tranh ở Việt Nam trong thập kỉ 1960 và 70 nếu sôi động, nóng bỏng trên bãi chiến trường thì phía sau đó lại là những hoạt động tình báo, tuy âm thầm, nhưng rất căng và mang tính quyết định.

Những kết quả chiến trận nhiều khi không phải là lượng bom đạn và con số bao nhiêu địch bị giết, mà là những bí mật quân sự hai bên đã thu thập được trước khi nhập trận.

Hoa Kỳ đã thất bại trong cuộc chiến ở Việt Nam vì nhiều nguyên do, trong đó một phần vì thiếu tin tức tình báo chiến lược để có kế hoạch tiến hành chiến tranh hiệu quả. Trong khi đó, nhiều gián điệp cộng sản các cấp đã trà trộn trong cấp chỉ huy quân sự Hoa Kỳ và chính quyền miền Nam như Phạm Ngọc Thảo, Huỳnh Văn Trọng, Vũ Ngọc Nhạ.

Có một điệp viên, một nhà báo có quan hệ mật thiết với những nhân vật quan trọng trong chính trường miền Nam, trong giới quân sự và báo chí Mỹ là Phạm Xuân Ẩn, phóng viên của các hãng tin và tuần báo *Time* ở Sài Gòn mà sau tháng 4.1975 được Hà Nội phong hàm tướng.

Ở Việt Nam đã có ít nhất hai cuốn sách viết về cuộc đời và hoạt động tình báo của Phạm Xuân Ẩn.

Trong tháng Tư này, lần đầu tiên một quyển sách do học giả Mỹ viết về Phạm Xuân Ẩn được xuất bản là tác phẩm *Perfect Spy* của giáo sư tiến sĩ Larry Berman thuộc khoa chính trị học, University of California - Davis.

[1]

Sau khi cuộc chiến chấm dứt, con người Phạm Xuân Ẩn đã trở thành đề tài bàn luận vì giới có kinh nghiệm Việt Nam, tuy nghi ngờ, nhưng không ai dám quả quyết ông Ẩn là người của Hà Nội. Tướng Edward Lansdale không tin ông là điệp viên cộng sản. Phóng viên Mỹ từ Neil Sheehan, Dan Southerland, David Halberstam đến Robert Shaplen, Stanley Karnow từng tiếp xúc với ông Ẩn đều có ấn tượng đẹp vì ông đã cứu nhiều người như điệp viên CIA Mills C. Brandes; ký giả tuần báo *Time* là Robert Sam Anson; bác sĩ Trần

Kim Tuyền, từng cầm đầu cơ quan mật vụ miền Nam dưới thời Ngô Đình Diệm.

Giáo sư Larry Berman và Phạm Xuân Ẩn ở Sài Gòn (ảnh: www.larrybermanperfectspy.com)

Ông Ẩn là ai mà vài năm trước đây được đại sứ Mỹ Raymond F. Burgardt mời đến dự tiệc chia tay trước khi ông hết nhiệm kỳ công tác ở Việt Nam? Nhưng trước liên hoan mấy ngày ông bị chó nhà cắn nên đã không đến dự được, sau đó chính đại sứ Mỹ đến nhà ông để chào từ biệt. Ông Ẩn là người đáng được trân trọng như thế nào mà bà tổng lãnh sự Mỹ Emi Lynn Yamauchi đã đến chúc Tết vào dịp đầu năm? Ông có quan hệ ra sao với CIA mà sau năm 1975 cựu giám đốc William Colby mấy lần muốn gặp mà không được?

Tuy cung cấp tin tức giá trị cho Hà Nội trong hơn hai mươi năm, sau tháng Tư 1975 Phạm Xuân Ẩn bị canh chừng nghiêm ngặt khiến ông tỏ ra thất vọng với mơ ước của mình về một nước Việt Nam tiến bộ, tự do vì những chính sách hà khắc của Hà Nội. Ông không được phép ra khỏi nước, dù có xoay sở nhiều lần và bằng nhiều cách.

Cộng sản Việt Nam nhận Phạm Xuân Ẩn là gián điệp của họ và đã tuyên dương, phong hàm tướng cho ông. Nhưng có người không tin ông chỉ làm công tác tình báo cho Hà Nội. Như thế, Phạm Xuân Ẩn là người của Phòng Nhì Pháp, mật vụ của chính quyền Ngô Đình Diệm, người của CIA, tình báo Việt Nam Cộng hoà hay của tất cả các phe? Và đáng được mang quân hàm bốn sao, như ông nói đùa khi được lên tướng, được phong Anh hùng Quân đội Nhân dân?

Đó là những sự kiện lý thú ghi lại trong *Perfect Spy*. Quyển sách theo chân hoạt động bí mật và công khai của Phạm Xuân Ẩn xuyên suốt qua cuộc chiến hơn 20 năm ở Nam Việt Nam với sự can dự của người Mỹ. Cuộc đời ông được giáo sư Berman dựng lại dựa vào kho tài liệu ở Hoa Kỳ, Việt Nam cùng lời chứng do bạn bè, cấp chỉ huy, đồng nghiệp, người thân trong gia đình và chính ông Ẩn kể lại cho tác giả.

Từ chuyện ông Ẩn len lỏi vào những phái bộ quân sự Mỹ giữa thập kỉ 1950, đến việc ông qua Hoa Kỳ học về báo chí vào những năm 1957-59, rồi trở về nước làm phóng viên cho Thông tấn xã Việt Nam Cộng hoà, cho các hãng tin và tạp chí quốc tế ở Sài Gòn, những công tác có khi tự ông chọn, có khi do Đảng chỉ định.

Những biến cố quan trọng ở miền Nam như việc chế độ Ngô Đình Diệm củng cố quyền lực với vụ ám sát tướng Trịnh Minh Thế mà ông Ẩn nói là do thiếu tá Cao Đài Tạ Thành Long nhận lệnh từ Ngô Đình Nhu, rồi trận Ấp Bắc năm 1963, chương trình Ấp Chiến lược, đảo chánh nhà Ngô, tướng lãnh miền Nam tranh quyền, Mỹ đổ quân tham chiến, Lam Sơn 719 ở Hạ Lào, Việt Nam hoá chiến tranh, Mùa hè Đỏ lửa 1972, hoà đàm Ba Lê đến những ngày cuối cùng của Việt Nam Cộng hoà, ông Ẩn đều lấy tin tức nơi quen biết rồi viết bản phân tích chiến lược giúp cho Hà Nội có kế hoạch đối phó.

Trong vụ tổng nổi dậy Tết Mậu Thân 1968, Phạm Xuân Ẩn là người đã dẫn cán bộ cộng sản đi khắp Sài Gòn để chọn vị trí tấn công.

Những báo cáo viết bằng mực gạo trắng, những phim chụp tài liệu được giấu trong chả giò, nem chua, hay dưới đôi dép nhựa, dưới rổ cá ước là cách ông chuyển tài liệu. Từ chợ chim ở Sài Gòn đến đất thành đồng Củ Chi ông Ẩn đã có mặt để giao và nhận công tác.

Nhiều người quen biết ông Ẩn trong thời chiến tranh, đặc biệt giới báo chí Hoa Kỳ, đều nhận xét ông hiểu biết sâu sắc về hai nền văn hoá và có khả năng phân tích thời cuộc chính xác.

Phạm Xuân Ẩn hiểu tâm lí người Mỹ vì đã du học Hoa Kỳ. Việc du học của ông là do Mai Chí Thọ, em Lê Đức Thọ, xếp đặt và được chấp thuận dễ dàng vì có sự giới thiệu của tướng Edward Lansdale và sự can thiệp của nhà tình báo số một của Việt Nam Cộng hoà là bác sĩ Trần Kim Tuyền.

Những năm học tại Orange Coast College ở miền Nam California, Phạm Xuân Ẩn chứng tỏ là một sinh viên hấp thụ nhanh nền văn hoá Mỹ, dù lúc đó đã 30 tuổi. Ông được nhiều bạn bè quý mến. Có lúc ông đã muốn lấy vợ Mỹ. Ông biên tập và viết cho báo sinh viên Barnacle. Sau khi hoàn tất học trình, Asia Foundation - được CIA dùng cho các hoạt động văn hoá giáo dục - cho ông một học bổng đi thực tập, quan sát và học hỏi thêm về cách làm báo tại nhật báo Sacramento Bee ở thủ phủ bang California, nơi ông đã có dịp gặp thống đốc Edmund Brown.

Khi được móc nối ở lại Hoa Kỳ, ông ra bên cầu Golden Gate, nhìn nhà tù Alcatraz trên đảo và nghĩ đến Côn Sơn. Nhưng rồi ông quyết định trở về Việt Nam, dù trong lòng mang nỗi lo sợ sẽ bị tổng giam vì Mười Hương, tổ trưởng của ông, đã bị bắt và tung tích của ông có thể đã bị tiết lộ.

Nhưng không. Trong thời chiến tranh sôi động, quán Givral trên đường Tự Do giữa Sài Gòn là tổng hành dinh của Phạm Xuân Ẩn, nơi nhiều ký giả Mỹ tìm đến để thăm dò, trao đổi tin tức. Ông được gọi là "Tướng Givral".

Trong *Perfect Spy* có kể lại chuyện vào cuối năm 2003 khi khu trục hạm Mỹ USS Vandegrift trở lại Sài Gòn lần đầu tiên từ sau khi cuộc chiến Việt Nam chấm dứt năm 1975, ông Ẩn được sứ quán Mỹ mời lên tàu chơi. Ông miễn cưỡng với chuyến viếng thăm và nói với tác giả rằng giờ đây có thể vui lòng nhắm mắt. Sự kiện này được hiểu là ông Ẩn sau cùng cũng đã đặt chân lên đất Mỹ, vì chiến hạm được coi như phần đất thuộc chủ quyền của Hoa Kỳ, và hai nước đang phát triển quan hệ để trở thành đồng minh chiến lược. Đó là mơ ước của ông khi cuộc chiến chấm dứt gần ba mươi năm trước.

Trên chiến hạm, một đại tá Quân đội Nhân dân nhận ra vị tướng tình báo và đùa hỏi ông thuộc phe nào, ông Ẩn không ngần ngại đáp: "Cả hai phe" và nói thêm "Tôi chỉ đùa thôi." Ông Ẩn kể chuyện này cho giáo sư Berman, rồi kết luận: "Ông thấy chưa, đó là lí do tại sao họ không thể cho tôi ra nước ngoài; họ vẫn không chắc tôi là ai."

Perfect Spy là những trang sách lôi cuốn người đọc vào cuộc đời và hoạt động của một gián điệp cực kì tài giỏi và bí hiểm, bắt đầu từ ngày được chính Lê Đức Thọ, bí danh Sáu Búa, kết nạp ở Cà Mau năm 1953 và được lệnh của Đảng phải học hỏi, hiểu biết về người Mỹ, văn hoá Mỹ và xâm nhập vào báo chí Mỹ trước viễn ảnh Hoa Kỳ sẽ thay thế người Pháp can thiệp rộng lớn và mạnh mẽ vào nội tình miền Nam.

Với công tác được giao, Phạm Xuân Ẩn đã thực hiện vai trò của mình một cách tuyệt vời như là một nhà tình báo chiến lược mà không bị các phe liên can làm khó dễ, tổng giam hay ám hại. Ông đã bị canh chừng hay được bao che bởi những ai? Phạm Xuân Ẩn đích thực là người của phe nào? *Perfect Spy* không cho người đọc tìm được câu trả lời rõ ràng.

Câu trả lời đúng và rõ nhất có thể đã theo ông về bên kia thế giới khi ông từ trần tại Sài Gòn vào ngày 20.9.2006, hưởng thọ 79 tuổi.

© 2007 talawas

<http://www.talawas.org/talaDB/showFile.php?res=9681&rb=0401>

---

^[1] *Perfect Spy: the Incredible Double Life of Pham Xuan An, Time Magazine Reporter & Vietnamese Communist Agent*. Larry Berman. 328 trang. NXB HarperCollins. New York, 2007. Giáo sư Larry Berman là tác giả của ba quyển sách về Việt Nam: *Planning a Tragedy: the Americanization of the War in Vietnam*; *Lyndon Johnson's War: the Road to Stalemate in Vietnam*; và *No Peace, No Honor: Nixon, Kissinger and Betrayal in Vietnam*